

הכול טמון בקול - על תפקיד הקול בתקשורת החינוכית

ע. ענבר

מכללת לוינסקי לחינוך, תל אביב, ישראל

מקומה של התקשורת המילולית נידון רבות בחקר השיח וזוכה כיום למקום מרכזי במחקר החינוכי, תוך שהוא מתמקד בניתוח מבעים מילוליים כתובים ודבורים ברמות היררכיה ובאינטראקציות בין-אישיות שונות (Rogers, 2004; קופרברג ואולשטיין, 2005).

הפעם, נפנה את הזרקור לתחום שנחקר במידה פחותה – למרכיב הקולי-מוזיקלי של השיח המילולי (לאופר, 1978), והשפעתו על תפיסת משמעויות אצל הנמען (ענבר, 2002; Fonagy & Magdics, 1972; key, 1980).

מטרת המחקר:

לבדוק את תקפותה של ההשערה, שלמרכיבים המוזיקליים (הרובד הפרוזודי של הדיבור) יש השפעה מכרעת על עיצוב וקליטה של מסרים מילוליים (ענבר, 2002).

שיטת המחקר:

המחקר נערך בשלושה שלבים:

שלב א: בדיקת תגובות 15 סטודנטים מוזיקאים ו-30 לא-מוזיקאים לשבעה סוגי משפטי רגש מוקלטים (שמחה, עצב, ערגה, מיאוס, כעס מופנם ומוחצן, תקיפות), בשלושה תנאים: בתיאום בין הרובד הלקסיקלי והפרוזודי; באי-תיאום ביניהם; בדיבור "שטוח" ללא פרוזודיה. המשפטים (N=90) היו ערוכים רנדומלית.

שלב ב: ניתוח המאפיינים הפרוזודיים של משפטי הרגש המוקלטים (בתנאי תיאום), באמצעות תוכנת מלוגרף.

שלב ג: משפטי רגש כתובים ניתנו לשני מלחינים, וההלחנות נותחו והשוו לתוצאות האנליזה המלוגרפית של אותם המשפטים.

ממצאים עיקריים:

1. רמת הזיהוי של הרגשות מהרובד הפרוזודי הייתה גבוהה מזיהויים ברובד המילולי; רמת הזיהוי במשפטי אי התיאום הייתה גבוהה מזו של משפטי התיאום בשתי הקבוצות, עם עדיפות למוזיקאים. רמת הזיהוי של הרגשות במשפטים נטולי הפרוזודיה הייתה הנמוכה ביותר בשתי הקבוצות (שלב א).

2. נמצא תואם מפתיע בין קווי המתאר של הניתוח המלוגרפי של המשפטים הדבורים (שלב ב) וההלחנות של המשפטים המקבילים (שלב ג).

מסקנות:

1. הגורמים המוזיקליים בדיבור הם המשפיעים העיקריים על קליטות המסר המילולי. הדבר בולט במיוחד בתנאי "תחרות" בין הרובד הלקסיקלי והפרוזודי (אי תיאום).

2. אפשר להצביע על סכמות רגש מקבילות בדיבור ובמוזיקה, על אף המגוון העצום של דרכי הביטוי בשני התחומים.

השלכות:

1. מאחר וללשון הדבורה יש תפקיד מרכזי בתקשורת בביה"ס, יש צורך בהעלאת המודעות של מחנכים לחשיבות הקומוניקטיבית של המרכיבים המוזיקליים בדיבור.

2. יש בכוחו של חינוך מוזיקלי כדי לשפר ולהעצים את רמת התקשורתיות של השיח המילולי במסדות החינוך ובהכשרת המורים.

מקורות:

לאופר, א' (התשמ"ז, 1987), הנגנה. ירושלים: אקדמון, האוניברסיטה העברית. ענבר, ע' (2002). מבעים רגשיים בדיבור ובמוזיקה, כפי שהם באים לידי ביטוי בתגובות לגירויים מילוליים ובפרשנות מוזיקלית. עבודה לתואר דוקטור. ירושלים: האוניברסיטה העברית.

קופרברג, ע', אולשטיין, ע' (עורכות), 2005. שיח בחינוך – אירועים חינוכיים כשדה מחקר. תל אביב: מכון מופ"ת.

Fonagy, I., and Magdics, C. (1972). Emotional patterns in intonation and music.

In D. Bolinger (Ed.). *Intonation*. Middlesex, England: Penguin Modern Linguistic Readings, pp. 286 – 312.

Key, M.R. (Ed.) (1980). *The Relationship of Verbal and Nonverbal Communication*. The Hague: Muoton.

Rogers, R. (ED.) (2004). *An Introduction to Critical Discourse Analysis in Education*. London: Lawrence Erlbaum Associations.